

Dokumentnamn: Utbildningsförvaltningens rutin för att uppmärksamma och stödja elever som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck.

Beslutad av:
Avdelningschef Planering och Utbildningsförvaltningens utveckling

Gäller för:
personal

Diarienummer:
0893/24

Datum och paragraf för beslutet:
2021-04-22

Dokumentsort:
Förvaltningsgemensam rutin

Giltighetstid:
Tills vidare

Senast reviderad:
2024-05-07

Dokumentansvarig:
Utvecklingsledare Enheten för kvalitet och uppföljning

Utbildningsförvaltningens rutin för att uppmärksamma och stödja elever som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck

Syftet med denna rutin

Denna förvaltningsgemensamma rutin är ett verktyg för att underlätta så att samtliga skolenheter arbetar strukturerat och likvärdigt för att uppmärksamma och stödja de elever som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck.

Vem omfattas av rutinen

Denna rutin gäller tills vidare för all personal på Utbildningsförvaltningens gymnasieskolor och anpassade gymnasieskolor.

Bakgrund

Utbildningsnämnden har gett utbildningsförvaltningens direktör i uppdrag att säkerställa att regelbunden fortbildning kring hedersrelaterat våld och förtryck finns tillgänglig för lärare och elevhälsans personal. Utöver utbildningsnämndens uppdrag har förvaltningen tagit fram en förvaltningsgemensam rutin och metodstöd för att uppmärksamma och stödja de ungdomar som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck. Rutinen bygger på Göteborgs Stads plan för arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck. Stadens arbete följer regeringens definition av hedersrelaterat våld och förtryck. Nedan följer en förkortad version av denna.

När det gäller hedersrelaterat våld och förtryck är kontrollen av flickors och kvinnors sexualitet central och starkt knuten till kollektivet. I hederstänkandet står föreställningar om oskuld och kyskhets i fokus och familjens rykte och anseende ses som avhängigt flickors och kvinnors faktiska eller påstådda beteende. Detta förhållande kan vara mer eller mindre uttalat och kontrollen kan sträcka sig från vardagliga former av begränsningar i flickors och kvinnors liv som berör exempelvis kläddal, socialt umgänge och rörelsefrihet till livsval som utbildning, jobb, giftermål och skilsmässa. I sin mest extrema form resulterar hederstänkandet i hot om våld och våld, inklusive dödligt våld. Det hedersrelaterade våldets kollektiva karaktär innebär att det kan finnas fler förövare av båda könen och att offren kan vara både kvinnor och män samt flickor och pojkar. Det kan också innebära att våldet sanktioneras av familjen och den närmaste omgivningen och även av andra kvinnor [...]. Hederstänkandet kan ta sig olika uttryck beroende på kulturella föreställningar och religion men är inte kopplat till någon specifik kultur eller religion. Hederstänkande kan även förekomma i icke-religiösa sammanhang. Tvångsäktenskap och könsstympning är specifika företeelser som har sin grund i bland annat föreställningen om att mäns och familjers heder är avhängig kvinnors och flickors sexuella beteende [...]. Hedersrelaterat våld och förtryck drabbar också homo- och bisexuella av båda könen, samt transpersoner¹.

¹ [Regeringens proposition](#)

Koppling till andra styrande dokument

Styrande dokument	Kopplingar till HRV	Giltighet
Göteborgs Stads plan för arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck	Syftet med planen är att utveckla och stärka stadens arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck.	2020–2024
Göteborgs Stads plan för arbete mot våld i nära relationer	Planen knyter an till stadens arbete för att främja mänskliga rättigheter, jämställdhet och jämlikhet.	2024–2027
Göteborgs Stads barnrättsplan	Planen förutsätter att samtliga verksamheter identifierar vad som bör förbättras i den egna verksamheten för att säkerställa stärkta rättigheter för de barn som mest behöver det.	2022–2024
Göteborgs Stads plan för att förbättra hbtq-personers livsvillkor	Innehåller åtgärder kring kompetensutveckling runt hedersrelaterad våldsutsatthet hos hbtq-personer.	2017–2023 (ny plan är under framtagande)
Göteborgs Stads program för full delaktighet för personer med funktionsnedsättning	Ett av målen i programmet är att personer med funktionsnedsättning har rätt till trygghet, i och utanför hemmet. Det omfattar att leva fritt och säkert från alla former av utnyttjande, hedersrelaterat förtryck, våld, övergrepp eller diskriminering.	2021–2026
Göteborgs Stads program för en jämlik stad	Programmet belyser vikten av jämlika och goda livsvillkor.	2018–2026
Göteborgs Stads trygghetsskapande och brottsförebyggande program	Strategier för hur Göteborgs Stad ska stärka det långsiktiga och systematiska vålds- och drogförebyggande arbetet.	2022–2026

Stödjande dokument

Förvaltningen har tagit fram två metodstödkort för att uppmärksamma och stödja de ungdomar som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck - ett för skolpersonal och ett för elevhälsans professioner. Skriv ut, laminera och ha kortet lättillgängligt. Metodstödkorten finns på Digitala navet under styrande dokument – Utbildning – Hedersrelaterat våld och förtryck.

Rutin

Personal som arbetar i skolan och träffar elever dagligen har en unik möjlighet när det kommer till att upptäcka utsatta ungdomar och hjälpa dem att komma i kontakt med ansvariga myndigheter. Föreliggande rutin ska ses som ett verktyg och stöd för detta. Rutinen är uppdelad i rubrikerna: *Varningstecken, Vid oro för elev, Att tänka på, Exempel på frågor att ställa till eleven, Vid akut situation relaterad till hedersrelaterat våld och förtryck och Kontinuerligt och systematiskt arbete.*

En av de saker som skiljer hedersrelaterat våld och förtryck från andra typer av våld i nära relationer är att våldet syftar till att bevara, eller återupprätta, en familjs heder inför en specifik omgivning. Förutom de närmsta familjemedlemmarna är ofta andra släktingar aktiva i kontroll- och våldsutövningen då släktens medlemmar kan ha stort inflytande över varandra. Systematiska kränkningar med grund i traditionella och kollektivistiska föreställningar om vad som utgör ett hedervärt beteende drabbar framför allt flickor och unga kvinnor, men även pojkar och unga män samt hbtq-personer. I hedersrelaterat våld och förtryck ingår även handlingar som könsstympning, barnäktenskap, tvångsäktenskap och så kallade uppfostringsresor.

Varningstecken

Elever som lever i en hederskontext kan uppvisa något eller några av nedanstående tecken men det kan även bero på andra förhållanden i ungdomens liv.

Synliga fysiska skador av våld

- Blåmärken, rodnader och sår på olika delar av kroppen

Psykosomatiska symtom

- Söker vård eller hjälp för psykosomatiska symtom som till exempel magont och huvudvärk

Psykiska symtom

- Psykiska konsekvenser och besvär som depression, sömnstörningar, ätstörningar, självskadebeteende, koncentrationssvårigheter, ångest, skuld- och skamkänslor
- Självdestruktiva och/eller utåtagerande beteenden
- Posttraumatiskt stressyndrom (PTSD). PTSD yttrar sig på olika sätt, men består alltid av återupplevande av våldet, till exempel i form av flashbacks eller mardrömmar, undvikande/avskärmande och överspändhet.
- Tidvis (oförklarligt) ledsen, orolig eller uppgiven, oförklarligt rädd för någon eller något

Socialt/familj

- Olika kläd- och beteendekoder i och utanför skolan
- Krav på att ungdomen skall ta ett stort ansvar för hemarbete och småsyskon
- Får inte umgås med kamrater eller delta i fritidsaktiviteter

Får inte ha relationer/vänskapsrelationer med det motsatta könet, person med annan etnisk bakgrund eller tillhörande en annan religion

- Begränsas i sitt privatliv (kontroll av mobiltelefon, sociala medier, dagbok, kläder, väskor, dator etcetera)
- Ljuger om pojk/flickvänner för familj och släkt
- Uttrycker oro över att föras ut ur landet under sommarlov eller utlandssemester och bli bortgift
- Uttrycker oro över att familjen ska få reda på att hen är homosexuell, bisexuell eller transperson
- Uttrycker en önskan om att återställa sin ”mödomshinna” eller ”slidkrans”
- Övervakar/övervakas eller uttrycker oro och/eller behov av att hålla sig väl informerad om syskon, släktingar, bekanta
- Talar om problem hemma eller sin ofrihet i termer av ”vår kultur kräver”
- Rymmer hemifrån
- Tvingas kontrollera och bestraffa vad mamma, syster eller andra kvinnliga släktingar gör

Funktionsnivå i skolan

- Önskemål om undantag från viss undervisning, till exempel idrott och sex- och samlevnad
- Får inte delta på skolresor eller lägerresor
- Har koncentrationssvårigheter och försämrade studie eller arbetsresultat
- Återkommande frånvaro och skolk

Vid oro för elev

När varningssignaler på hedersrelaterat våld och förtryck uppmärksammas och oro identifieras är skolpersonal skyldig att anmäla till socialtjänsten (14 kap. 1 § SoL). Det är socialtjänstens uppgift att göra bedömningar och utredning utifrån den anmälan som lämnas. Anmälan görs till aktuell socialtjänst där eleven bor eller till socialjouren på telefonnummer: 031-365 87 00.

Vid frågor och funderingar som rör hedersrelaterat våld och förtryck kan någon av de fyra mobila Resursteam heder, som finns i Göteborgs Stad, ge stöd. Läs mer på [Hitta Resursteam heder - Göteborgs Stad \(goteborg.se\)](#)

Det går även bra att kontakta Regionalt stödcentrum heder om det finns misstankar om att någon elev kan vara utsatt eller för att bolla tankar och för att få konkreta råd. Läs mer på [Regionalt stödcentrum heder - Göteborgs Stad \(goteborg.se\)](#)

Att tänka på

- Lyssna på eleven
- Kontakta **inte** hemmet
- Dokumentation (exempelvis mötesanteckningar, sms, PIM, chattar, ledighetsansökningar)
- Vid behov av tolk, använd telefontolk som är SRHR utbildad. Uppge inga personuppgifter.
- Lämna inte ut information utan att säkerställa att det inte leder till men för eleven.

Exempel på frågor att ställa till eleven

- Vad måste du göra som du inte vill?
- Vad vill du göra som du inte får?
- Upplever du att du har samma frihet som andra i din ålder?
- Känner du dig kontrollerad?
- Känner du oro för att åka utomlands?
- Känner du dig hotad?
- Är du utsatt för våld eller kränkningar?
- Har du någon i familjen som du kan prata med? Vad kan du tala med din mamma om? Med din pappa? Med din bror? Med din syster? Med annan släkting?

Vid en akut situation med koppling till hedersrelaterat våld och förtryck, då eleven har behov av omedelbart skydd eller stöd

- Ta hjälp av skolledning och kollegor
- Personal avdelas för att stötta eleven
- Kontakta aktuell socialtjänst och eventuellt polis

Kontinuerligt och systematiskt arbete

Utbildningen i skolan ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna.

FN:s konvention om barnets rättigheter, "Barnkonventionen", är sedan 1 januari 2020 del av svensk lagstiftning och sätter barnets perspektiv och rättigheter i fokus. Konventionen slår fast att barnets bästa alltid ska komma i främsta rummet, att inget barn får diskrimineras samt talar om rätten till utbildning och utveckling. Vid önskemål från föräldrar om undantag från viss undervisning är det barnets rätt till utbildning som är skolans utgångspunkt.

Det främjande och förebyggande arbetet är av stor vikt. I flera kurs- och ämnesplaner är kunskap om mänskliga rättigheter, jämställdhet, kön, sexualitet och relationer viktiga delar för att förstå ämnets helhet. Detta ger förutsättningar för att arbeta med frågor som rör hedersrelaterad problematik. Sedan hösten 2022 gäller nya skrivningar i läroplanens inledande delar och kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer har förstärkts. Kunskaper om hedersrelaterat våld och förtryck ska behandlas återkommande i utbildningen. Det kan handla om allt från ryktesspridning, föräldrars förväntningar på äktenskap, äktenskapstvång, rätten att själv få välja sin partner, oskuld, mödomshinna/slidkrans och könsstympning. Skolans personal behöver också bygga tillitsfulla relationer och med ord och handling visa att eleverna kan anförtro sig till dem.

Arbetet med att motverka hedersrelaterat våld och förtryck behöver även vara en del av det systematiska kvalitetsarbetet². Genom skolans Plan mot diskriminering och kränkande behandling ska rektor bedriva ett förebyggande och främjande arbete för att motverka diskriminering och på annat sätt främja lika rättigheter och möjligheter. Arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck kan vara en del av detta arbete. Genom att lyfta in frågor som rör hedersrelaterat våld och förtryck i arbetet med aktiva åtgärder kan rektor säkerställa att perspektivet inte faller bort.

² Skolverket erbjuder en webbkurs om hur skolor kan organisera och bedriva ett systematiskt arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck [Arbeta mot hedersrelaterat våld och förtryck – webbkurs - Skolverket](#)